

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru No. 51359/09

Şahin BALTA / Türkiye

Başkan

Guido Raimondi,

Yargıçlar

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Helen Keller,

Paul Lemmens,

Egidijus Kūris,

Robert Spano,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla 9 Aralık 2014 tarihinde, Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), Davalı Hükümet tarafından sunulan görüşler ve bu görüşlere başvuranlar tarafından cevaben sunulan görüşler ile yukarıda belirtilen 17

Eylül 2009 tarihinde sunulan başvuruyu dikkate alarak, yapılan müzakerelerin ardından aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAYLAR

1. Başvuran Şahin Balta, 1969 doğumlu bir Türk vatandaşı olup, İstanbul’da ikamet etmektedir. Başvuran, Mahkeme önünde, İstanbul’da görev yapan Avukat A. Pehlivan tarafından temsil edilmektedir.

2. Türk Hükümeti (“Hükümet”) kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

3. Davanın kendine özgü koşulları, taraflarca ifade edildiği şekilde, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

4. Başvuran, 4 Ekim 1995 tarihinde, yasadışı silahlı bir örgüt olan PKK’ya üye olması nedeniyle Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (Bundan sonra “DDGM” olarak anılacaktır) Cumhuriyet savcısı tarafından sorgulanmıştır. Akabinde başvuran, DDGM naip hâkimi önüne çıkarılmış ve tutuklanmasına gerek olmadığına karar verilmiştir.

5. Diyarbakır savcılığı, 26 Ekim 1995 tarihinde, başvurunu ve diğer sanıkları yasadışı silahlı bir örgüte üye olmaları, yardım ve/veya yataklık etmeleri nedeniyle suçlamıştır.

6. DDGM tarafından, 30 Ekim 1995 tarihinde, duruşmaya hazırlık tutanağı düzenlenmiş, özellikle kendi sorumluluk bölgesinde ikamet eden sanıkların kendi önüne çıkarılmalarına karar verilmiş ve diğer sanıkların oturduğu bölgelerde bulunan Devlet Güvenlik Mahkemesi’ne istinabe talebinde bulunulmuştur. Dosyada belirtilmeyen bir tarihten itibaren başvuran aranmaya başlanmıştır.

7. 5 Ekim 1999 tarihli duruşmada DDGM, halen aranan başvuranın gıyabında (*in absentia*) tutuklama kararı vermiştir.

8. DDGM tarafından, 21 Aralık 1999 tarihinde, başvuranın yokluğunda (*in absentia*) tutukluk halinin devamına hükmedilmiş ve başvuranla ilgili dosyanın ayrı tutulmasına karar verilmesinin ardından diğer sanıklar hakkındaki karar açıklanmıştır.

9. DDGM tarafından, 26 Eylül 2003 tarihinde, halen aranan başvuranın gıyabında tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

10. İlgili, 31 Aralık 2008 tarihinde, İstanbul'da yakalanmıştır.

11. Başvuran, 1 Ocak 2009 tarihinde, İstanbul Cumhuriyet savcısı önüne çıkarılmış ve akabinde, avukatının refakatinde aynı ilde bulunan Ağır Ceza Mahkemesi¹ önüne çıkarılmıştır. Bu bağlamda, söz konusu mahkemede görevli olan bir hâkim, başvuranın yakalama emrinde² belirtilen kişi olup olmadığını incelemiştir. Ardından, ilgili mahkeme, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 94. maddesi uyarınca, yer bakımından (*ratione loci*) yetkili makam olan Diyarbakır Cumhuriyet savcısının önüne çıkarılmasını sağlamak için tutuklanmasına karar vermiştir.

12. Başvuranın avukatı, 9 Ocak 2009 tarihinde, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi önünde müvekkilinin tahliye edilmesini talep etmiştir.

13. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi, 13 Ocak 2009 tarihinde, dosya üzerinden karar vererek tahliye talebini reddetmiştir. Bu karar, başvurana 20 Ocak 2009 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin başvuran hakkında tutuklama kararının verildiğinden haberdar edilen Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nin bir hâkimi, 27 Şubat 2009 tarihli duruşmada, ilgilinin yetkili mahkeme önüne çıkarılmasını sağlamak için Diyarbakır'a sevk edilmesine karar vermiştir.

1. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kaldırılmasının ardından, Ağır Ceza Mahkemesi başvurayı yargılamakla yetkilendirilmiştir.

2. 2005 yılında yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, gıyaben (*in absentia*) tutuklama kararı kendiliğinden (*ipso facto*) yakalama emriyle değiştirilmiştir.

15. İlgili, 15 Mart 2009 tarihinde, Diyarbakır'a sevk edilmiştir.
16. Başvuran, 18 Mart 2009 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesi'nin bir hâkimi önüne çıkarılmış ve tahliye edilmesine karar verilmiştir.
17. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi, 26 Mart 2009 tarihinde, ceza davasının zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar vermiştir.

B. İlgili İç Hukuk ve Uygulaması

18. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ("CMK") 94. maddesi aşağıdaki şekildedir:

"Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde en yakın sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır; serbest bırakılmadığı takdirde, yetkili hâkim veya mahkemeye en kısa zamanda gönderilmek üzere tutuklanır."

19. 21 Şubat 2014 tarihinde değişikliğe uğradığı şekliyle CMK'nın 94. maddesi aşağıdaki şekildedir:

"Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılır.

Yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde yakalandığı yer adliyesinde, [mevcut değil ise] en yakın adliyede kurulu sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle yetkili hâkim veya mahkeme tarafından bu kişinin sorgusu yapılır veya ifadesi alınır."

20. CMK'nın 141. maddesinde, yargılanabilir bir kişiye, kendisi hakkında ihtiyati tedbirin uygulanmasından kaynaklanan zararın telafisini talep etme imkânı öngörülmektedir. Bu maddede, kanun dışı yakalanan veya tutuklanan kişilere tazminat verilmesine ilişkin (yürürlükten kaldırılan) 7 Mayıs 1964 tarihli ve 466 sayılı Kanun'un hükmü yeniden düzenlenmiştir. CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendinde, 466 sayılı Kanuna nazaran bir düzenleme yapılmış ve bu hükme göre, makul bir süre içinde

adli bir makam önüne çıkarılmamış veya yargılanmamış olan tutuklu kişiler, maruz kalınan zararın telafi edilmesini bundan böyle talep edebilmektedirler.

21. CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendi aşağıdaki şekildedir:

“1) Suç soruşturması veya kovuşturma sırasında,

(...)

d) kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

(...)

kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.”

22. Hükümet, CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendine ilişkin içtihat ile ilgili olarak, Türk Yargıtay'ının 12. Ceza Dairesi'nin 4 Nisan 2012 tarihli (E. 2011/15700 – K. 2012/9187) ve 15 Mayıs 2012 tarihli (E. 2011/20114 –K. 2012/12183) kararlarını sunmuştur. Söz konusu davalarda, ilgililer, CMK'nın 94. maddesi uyarınca, “en kısa zamanda” yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere tutuklanmışlardır. Bununla birlikte, tutuklanmalarının ardından ilgililer, yetkili mahkeme önüne sırasıyla on ve on iki gün sonra çıkarılmışlardır. CMK'nın 94. maddesinin gerektirdiği gibi “en kısa zamanda” yetkili hâkim önüne çıkarılmadıklarından şikâyetçi olan ilgililerin her biri, CMK'nın 141. maddesine dayanarak tazminat davası açmışlardır. İlgililerin talepleri, davaların kesinleşmiş yerel mahkeme kararının açıklanmasından önce başlatıldığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

23. Yargıtay, bu kararları bozmuştur. Tazminat taleplerini CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendi açısından inceleyen Yargıtay, CMK'nın 141. maddesine dayalı olarak yapılan bazı tazminat talepleri hakkında karar verilmesi için kesinleşmiş kararı beklemenin gerekli olmadığı ilkesine dayanmış ve bu ilkenin somut olayda uygulanmadığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla Yargıtay, tazminat talebinin vaktinden önce sunulduğu konusundaki ilk derece mahkemesinin değerlendirmesinin yerinde olmadığı

sonucuna varmıştır. Yargıtay, davaların esası ile ilgili olarak, CMK'nın 94. maddesinin gerektirdiği gibi ilgililerin en kısa zamanda yetkili mahkeme önüne çıkarılmadıklarını değerlendirmiştir.

24. Yargıtay, 15 Mayıs 2012 tarihli kararında, CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendinde öngörülen “makul süre” ve CMK'nın 94. maddesinde belirtilen “ en kısa zaman” ifadeleri arasında açık şekilde bir ayırım yapmıştır. Yargıtay, tutuklanmasının ardından ilgilinin, yetkili adli makam önüne on iki gün sonra çıkarıldığını hatırlatarak, bu tür bir sürenin, CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendi anlamında makul süre hatta CMK'nın 94. maddesi anlamında en kısa zamanda sevk edilme gerekliliğini karşılamadığını değerlendirmiştir.

ŞİKÂyetLER

25. Başvuran, Sözleşme'nin 3. maddesini ileri sürerek, tutukluluğun maddi koşullarından şikâyet etmektedir. Ayrıca başvuran, suçlu bulunmadan önce dahi – kendi ifadesine göre, küçük bir hücrede – tutulduğunu belirtmektedir. Başvuran ayrıca, Diyarbakır'a sevk edildiği sırada yetkililerin kendisine kelepçe taktırdıklarından ve yolculuk esnasında gıdadan yoksun bırakıldığından dolayı şikâyet etmektedir.

26. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası açısından, kendisine göre daha önce resmi bir tebligat yapılmadan 5 Ekim 1999 tarihinde hakkında verilen gıyabi (*in absentia*) tutuklama kararından şikâyet etmektedir. Başvuran ayrıca, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi önüne çıkarılmasının sağlanması için yakalama işleminin gerçekleştiğini ve Diyarbakır'a sevk edilmeden önce iki ay on altı gün boyunca tutuklu kaldığını vurgulayarak, bu işlemin yasaya aykırı olmasından şikâyetçi olmaktadır. Öte yandan başvuran, 1 Ocak 2009 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi hâkiminin önüne çıkarıldığı sırada ifadesinin alınmadığını iddia

etmektedir. Diğer yandan başvuran, yerel mahkemeler tarafından tutukluluğa alternatif olabilecek herhangi bir tedbirin uygulanmasının öngörülmemesi nedeniyle şikâyet etmektedir. Son olarak başvuran, beraat kararı verildikten sonra derhal serbest bırakılması gerektiğini ancak tahliye kararının sadece altı saatin sonunda uygulandığını savunmaktadır.

27. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrasını ileri sürerek, soruşturulduğu suçlamalar hakkında bilgilendirilmediğini iddia etmektedir.

28. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının gerektirdiği gibi hâkim önüne derhal çıkarılmadığından şikâyet etmektedir. Başvuran, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi hâkiminin böyle bir kararı onaylayacak koşulların yerine getirilip getirilmediğini incelemeyen tutuklanmasına karar verdiğini belirtmektedir.

29. Öte yandan başvuran, tutukluluk halinin devamına dair karara karşı sunulan başvuru yolunun etkin olmadığını ve bu durumun Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasının ve Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlaline yol açtığını savunmaktadır.

30. Öte yandan başvuran, ileri sürdüğü Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlallerini giderebilecek tazminat yolunun bulunmamasından şikâyet etmektedir. Bu bağlamda başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasını ileri sürmektedir.

31. Son olarak başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesini ileri sürerek, tahliye talebinin incelenmesine yönelik yapılan işlem sırasında Cumhuriyet savcısının görüşünün tebliğ edilmemesinden şikâyet etmektedir. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin aynı maddesi açısından, tutukluluk ve kendi aleyhine yürütülen yargılamanın süresinden şikâyetçi olmaktadır.

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

A. Başvuranın Temsilcisinin Yetkisinin Geçersizliğine İlişkin Hükümetin İtirazı Hakkında

32. Hükümet, başvurunun bütünü ile ilgili olarak bir itiraz sunmuştur. Hükümet, – bu bağlamda ayrıntı vermeksizin – başvuran tarafından ibraz edilen yetki belgesinin Mahkeme İçtüzüğü’nün 45. maddesinin 3. fıkrasında ve 47. maddesinde belirtilen koşulları karşılamadığı kanısındadır.

33. Hükümet, görüşlerini desteklemek üzere *Aliiev/Gürcistan* ((kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 522/04, 13 Ocak 2009) ve *Post/Hollanda* ((kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 21727/08, 20 Ocak 2009) kararlarını ileri sürmektedir.

34. Başvuran, başvuru formuyla birlikte sunulan yetki belgesini kendisinin bizzat doldurduğunu ve imzaladığını belirtmektedir. Ayrıca başvuran, bir yandan, avukatının iç hukukta yürütülen adli yargılama boyunca kendisini temsil ettiğini diğer yandan, Mahkeme’ye başvurunun sunulduğu tarih itibariyle kendisiyle yapılan yazışmanın tümünü sağladığını ifade etmektedir.

35. Mahkeme, kendisine başvuruda bulunmak isteyen temsilcilerin, adına dava açtıklarını iddia ettikleri başvurudan özel ve açık talimatlar aldıklarını ispatlamalarının önem arz ettiğini hatırlatmaktadır (*Alican Demir / Türkiye*, No. 41444/09, § 58, 25 Şubat 2014).

36. Somut olayda Mahkeme, Hükümetin, başvuranın avukatının herhangi bir yetkisinin bulunduğu ortaya konulmadığı ve dolayısıyla, ilgilinin adına başvuruda bulunamayacağı kanaatinde olduğunu kaydetmektedir.

37. Mahkeme, Avukat A. Pehlivan’ın başvuru formunu imzaladığını ve başvuru formuyla birlikte sunulan, avukatına kendisini Mahkeme önünde temsil etmeye yetki veren yetki belgesinin, yalnızca başvuran tarafından imzalandığını gözlemlemektedir.

38. Mahkeme'nin nazarında, başvuranın yetki belgesi üzerine attığı imzanın, başvuranın başvuru yapılması amacıyla avukatına özel ve açık talimatlar verdiğini kanıtlamaktadır. Mahkeme, kendisine sunulan başvurunun, başvuranın Sözleşme'nin 34. maddesinden ileri gelen bireysel başvuru hakkını uygun şekilde ve gerektiği gibi kullanmasının bir sonucu olmadığını düşündürecek herhangi bir unsur görmemektedir (yukarıda anılan *Alican Demir*, § 61).

39. Başvuran tarafından imzalanan ve avukatına kendi adına hareket etmeye izin veren yetki belgesi nedeniyle, mevcut dava Hükümetin atıfta bulunduğu *Post* kararından farklılık göstermektedir. Nitekim, belirtilen bu davada, yetki belgesi bulunmayan ve Mahkeme tarafından talep edildiğinde bu belgeyi sunacak durumda olmayan bir avukat tarafından başvurunun sunulması sebebiyle başvurunun başvuranın talimatı üzerine yapıldığını belirten herhangi bir unsur bulunmamaktadır (yukarıda anılan *Alican Demir*, § 62).

40. Somut olayda Mahkeme, avukatın başlangıçta söz konusu belgeyi imzalamayı ihmal etmesi durumunun, başvuranın başvuruda bulunmak istemediği ve benzer eksikliğin bu konuda herhangi bir etkisinin bulunmadığı anlamına gelmediği kanaatindedir.

41. Mahkeme'nin nazarında, bu eksiklik avukatın başvurunu temsil etmek istemediği anlamına da gelmemektedir. Nitekim, Hükümetin görüşlerine yanıt vererek ve Mahkeme ile yazışarak, gerekli tüm belgeler ve yetki belgesi ile birlikte temsilci olarak usulüne uygun şekilde imzaladıktan sonra başvuru formunu göndererek, avukat, başvuranın kendisine verdiği yetkiyi zımnen fakat zorunlu olarak kabul etmiştir (yukarıda anılan *Alican Demir*, § 64).

42. Öte yandan, eksikliğe dikkat çekildiğinde, avukat kendisinin ve başvuranın usulüne uygun şekilde imzaladığı bir yetki belgesi sunmuştur.

43. Mahkeme, bu unsurlar ışığında, kendisine sunulan başvurunun, başvuranın Sözleşme'nin 34. maddesinden ileri gelen bireysel başvuru

hakkını uygun ve gerektiği gibi kullanmasının bir sonucu olduğu ve ilgilinin Avukat A. Pehlivan tarafından uygun şekilde temsil edildiği kanaatindedir.

44. Sonuç olarak Mahkeme, Hükümetin itirazını reddetmektedir.

B. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Hakkında

45. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasını ileri sürerek, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi önüne çıkarılmasının sağlanması amacıyla 31 Aralık 2008 tarihinde gerçekleşmiş olan yakalama işleminin kanuna aykırı olmasından şikâyet etmektedir. Bu bağlamda başvuran, son olarak Diyarbakır'a sevk edilmeden önce iki ay on altı gün boyunca tutuklu kaldığını belirtmektedir. Öte yandan başvuran, 1 Ocak 2009 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi hâkiminin önüne çıkarıldığı sırada ifadesinin alınmadığını iddia etmektedir. Son olarak başvuran, yerel mahkemeler tarafından tutukluluğa alternatif olabilecek herhangi bir tedbirin uygulanmasının öngörülmemesi nedeniyle şikâyet etmektedir.

Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesine dayanarak, tutukluluk süresinin aşırı uzun olmasından şikâyetçi olmaktadır.

46. Mahkeme, davaya ilişkin olay ve olguların hukukî değerlendirilmesi konusunda takdir yetkisine sahip olup, bu şikâyetleri, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası açısından incelemek gerektiği kanısındadır (bk. diğer kararlar arasında, *Abdulsitar Akgül/Türkiye*, No. 31595/07, § 16, 25 Haziran 2013).

47. Hükümet, *Şefik Demir/Türkiye* ((kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 51770/07, 16 Ekim 2012) kararı ve *Balca/Türkiye*, No. 41843/07, 22 Ocak 2013) kararına atıfta bulunarak, iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürmektedir. Hükümet, başvuranın, tutukluluk süresi nedeniyle iddia edilen zarara ilişkin maddi tazminat elde etmek amacıyla CMK'nın 141.

maddesinin 1. fıkrasının d) bendine dayanarak tazminat davası açması gerektiği kanısındadır.

48. Başvuran, söz konusu tazminat yolunun gerek etkili gerekse kullanılabilir olmadığını savunmaktadır. Başvuran bu bağlamda, Hükümetin sadece iki karar sunduğunu eklemekte ve kendi kanaatine göre, bu durum, söz konusu tazminat yolunun etkili olmadığını kanıtlamaktadır. Başvuran ayrıca, Hükümetin atıfta bulunduğu Yargıtay'ın 15 Mayıs 2002 tarihli kararının, beş yıla aşkın bir süre devam eden bir yargılamanın sonucunda verildiğini belirtmektedir.

1. Başvuranın Yetkili Mahkeme Önüne Çıkarılmasına İlişkin Şikâyet

49. Mahkeme, iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının amacının, Mahkeme'ye başvurulmadan önce, Sözleşmeciler Devletlere kendilerine karşı ileri sürülen ihlalleri, önleme veya giderme fırsatı vermek olduğunu hatırlatmaktadır (bk. birçok karar arasında, *Selmouni/Fransa* [BD], No. 25803/94, § 74, AİHM 1999-V). Sözleşme'nin 13. maddesinin konusu olan – ve bu madde ile sıkı bağlantı içinde olan – bu kural, iç hukuk düzeninin, iddia edilen bir ihlal hakkında etkin bir başvuru yolu sunduğu varsayımına dayanmaktadır. Böylece bu kural, Sözleşme ile kurulan koruma mekanizmasının, insan haklarının korunmasına ilişkin ulusal sistemlere nazaran ikincil nitelikte olacağını öngören ilkenin önemli bir yönünü oluşturmaktadır (bk., *Vučković ve diğerleri/Sırbistan* [BD], No. 17153/11, §§ 69-70, 25 Mart 2014 ve ayrıca, *Brusco/ İtalya* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 69789/01, AİHM 2001-IX, *Demopoulos ve diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 ve 21819/04, § 69, AİHM 2010 ve *Koçintar/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 77429/12, § 31, 1 Temmuz 2014).

50. Bununla birlikte Mahkeme, Sözleşme'nin 35. maddesinin hükümlerinin, yalnızca hem ileri sürülen ihlallere ilişkin, hem kullanılabilir

ve hem uygun olan başvuru yollarının tüketilmesini öngördüğünü hatırlatmaktadır. Bu başvuru yolları sadece teoride değil, aynı zamanda uygulamada da yeterli bir kesinlik düzeyinde olmalıdır, aksi takdirde istenilen etkililik ve erişilebilirlikten uzak kalırlar (özellikle, bk. *Akdıvar ve diğerleri/Türkiye*, 16 Eylül 1996, § 66, Karar ve Hükümler Derlemesi 1996-IV ve *Dalia/Fransa*, 19 Şubat 1998, § 38, Karar ve Hükümler Derlemesi 1998-I). Üstelik, “uluslararası hukukun genellikle kabul edilen ilkelerine” göre, bazı belirli koşullar başvurunu kendisine sunulan iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden muaf tutabilirler (yukarıda anılan *Selmouni*, § 75). Bununla birlikte Mahkeme, olumsuz olarak sonuçlanacağı açık olmayan herhangi bir başvurunun başarıya ulaşp ulaşamayacağına dair şüphe duyulması olgusunun, söz konusu iç hukuk yollarının tüketilmemesini gerekçelendirecek geçerli bir sebep oluşturmayacağını hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Brusco* kararı ve yukarıda belirtilen *Koçintar* kararı, § 32).

51. Mahkeme ayrıca, özgürlükten yoksun bırakma durumunda, bir başvuran – Sözleşme’nin 5. maddesinin 1. fıkrasını ihlal edecek şekilde – iç hukuka aykırı olarak tutuklandığını ileri sürdüğünde ve ihtilaf konusu tutukluluk hali sona erdiğinde, iddia edilen ihlalin kabul edilmesini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir tazminat davasının, pratikte kullanılabilir olduğunun gereğince tespit edilmesi halinde, genellikle tüketilmesi gereken etkin bir hukuk yolu olduğunu hatırlatmaktadır (*Gavril Yossifov/Bulgaristan*, No. 74012/01, § 41, 6 Kasım 2008 ve kararda belirtilen atıflar; *Rahmani ve Dineva/Bulgaristan*, No. 20116/08, § 66, 10 Mayıs 2012).

52. Mahkeme, Sözleşme’nin 5. maddesinin 3. fıkrası bağlamında yapılan şikâyetin de aynı biçimde yapıldığı kanısındadır. Nitekim, özgürlükten yoksun bırakılma hali sona erdiğinde, ilgilinin bir yandan bir hâkim veya kanun ile adli görevlerini yerine getirmeye yetkilendirilen başka bir yargıç önüne derhal çıkarılması hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesini diğer

yandan bu tespite baēlı olarak bir tazminat ödenmesini saēlayabilecek bir başvuru yoluna sahip olup olmadıēının incelenmesi gerekmektedir. Őayet durum böyleyse, bu başvuru yolu genel anlamda kullanılmalıdır. Aksi durum ise Mahkeme’de görülen davanın iē hukukta da ele alınarak iki kez incelenmesi sonucunu doēuracaktır. Bu durum ise Sözleşme ile kurulan koruma mekanizmasının ikincil niteliēiyle daha az baēdaŐır görünecektir (bk. *mutatis mutandis*, *Şefik Demir/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 51770/07, Ő 24, 16 Ekim 2012).

53. Mahkeme, CMK’nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendinde, makul bir sürede adli makam önüne ıkarılmamıŐ olan bir tutuklu iēin tazminat talebinde bulunma imkânının ngrldēun kaydetmektedir. Bununla birlikte Mahkeme, bu hukuk yolunun, itiraz edilen özgürlükten yoksun bırakılma haline son vermeyi hedeflemediēini (bk. birēok karar arasında, *BariŐ/Türkiye*, No. 26170/03, Ő 17, 31 Mart 2009) fakat tek amacının sonuēta tazminat elde edilebilmesi olduēunu gözlemlemektedir. Dolayısıyla, söz konusu hukuk yolunun kullanılması, ilgilinin serbest bırakılmasına imkân tanımamaktadır.

54. Dolayısıyla Mahkeme, somut olayda, CMK’nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendinde öngörülen hukuk yolunun, itiraz edilen özgürlükten yoksun bırakılma halinin devam etmesi halinde, Sözleşme’nin 5. maddesinin 3. fıkrası bakımından etkili olarak deēerlendirilemeyeceēi kanısındadır.

55. Ancak Mahkeme, başvuran tarafından itiraz edilen özgürlükten yoksun bırakılma süresinin, Aēır Ceza Mahkemesi tarafından, kamu davasının zamanaŐımına uēraması nedeniyle düŐürülmesine karar verilmesinden önce 18 Mart 2009 tarihinde tahliye edilmesine karar veren yetkili hâkim olan Diyarbakır Aēır Ceza Mahkemesi hâkiminin önüne ıkarılmasıyla son bulduēunu kaydetmektedir. İlgili, söz konusu tarihten itibaren CMK’nın 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânı var olduēu halde bu yola başvurmamıştır.

56. Başvuran, bu başvuru yolunu kullanmadığını zira bu yolun uygulamada etkili olmadığını ifade etmektedir. Hükümet ise, başvuranın, yerel mevzuat tarafından kendisine tanınan bu hakkı kullanmayı ihmal ettiğini savunmaktadır.

57. Mahkeme, Türk hukukunda, 2005 yılında CMK’da gerçekleşen düzenlemede, makul bir süre içinde adli makam önüne çıkarılmamış olan bir tutuklu için tazminat talebinde bulunma imkânının tanındığını kaydetmektedir.

Mahkeme, CMK’nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendine dayanarak tazminata hükmedilmesi hususunun, öncelikle makul sürede adli makam önüne çıkarılma hakkının ihlalinin tespit edilmesinin gerektirdiğini gözlemlemektedir.

Tazminat talebi, CMK’nın 94. maddesi uyarınca, tutuklu bulunan bir kişi tarafından yapıldığında, tazminata hükmedilmesi hususunun, ilgilinin en kısa zamanda yetkili adli makam önüne çıkarılmadığının tespit edilmesini gerektirmektedir.

Dolayısıyla, söz konusu başvuru yolu, bir yandan başvuranın yetkili adli makam önüne geç çıkarıldığının kabul edilmesini diğer taraftan bu sebeple maruz kalınan zararın telafi edilmesini sağlayabilmektedir.

58. Öte yandan, Hükümet tarafından sunulan Yargıtay kararlarından, başvuraninkine benzer durumda bulunan kişiler tarafından bu hükmün sonuç alınabilir olduğunu ileri sürdüğü açıkça anlaşılmaktadır. Söz konusu kararların 2012 yılına dayandığı ve dolayısıyla, mevcut başvurunun yapıldığı tarihten sonra verildiği doğru ise, buna rağmen bu başvuru yolunun başvuran için erişilebilir olduğu tarih olan 2009 yılında yerel mahkemeler tarafından gerçekleştirilmiş olan denetimin herhangi bir şekilde sınırlanmış olduğuna dair hiçbir belirti bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu türden bir başvuru yolunun öncelikle etkinliğinden şüphe duyulmasına ve kuşkusuz başarısız olacağının iddia edilmesine dair hiçbir unsur bulunmamaktadır.

59. Mahkeme kendi rolünün, insan haklarını güvence altına alan ulusal sistemlere nazaran ikincil olduğunu hatırlatarak (bk. yukarıda 49. paragraf ve yukarıda anılan *Vučković ve diğerleri*, § 69), yerel makamlara yine ulusal düzeyde Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının sözde ihlalini giderme imkânı veren iç hukuk yoluna başvuranın sahip olduğu kanısındadır (*Ovidiu Trailescu/Romanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar) No. 5666/04 ve No. 14464/05, § 72, 22 Mayıs 2012).

60. Ayrıca Mahkeme, CMK'nın 141. maddesinde öngörülen başvuru yolunun erişilebilir olduğu sonucuna varmıştır. Öte yandan Mahkeme, söz konusu hukuk yolunun, başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası bağlamındaki şikâyetini uygun şekilde düzeltmeye elverişli olmadığını ve olayların meydana geldiği tarihte makul ölçüde başarı imkânı sunmadığını kanıtlar herhangi bir unsura vakıf değildir (bk. bu anlamda, *Taron/Almanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 53126/07, § 40, 29 Mayıs 2012). Burada belirtmek gerekir ki, başvuranın ileri sürdüğü üzere iç hukuk yolunun başarı imkânı ve etkinliği konusunda şüphelerin bulunması halinde de öncelikle bu hukuk yolu kullanmalıdır (*Voisine/Fransa*, No. 27362/95, 14 Ocak 1998 tarihli Komisyon kararı). Burada, mahkemelere sunulması gereken bir husus söz konusudur (*Whiteside/Birleşik Krallık*, No. 20357/92, 7 Mart 1994 tarihli Komisyon Kararı ve *Roseiro Bento/Portekiz* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 29288/02, 30 Kasım 2004).

61. Ancak, Mahkeme söz konusu başvuru yolunun etkinliği ve özellikle de CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendinin uygulanmasına ilişkin olarak, ulusal yargı organlarının Sözleşme'nin gerekleriyle uyumlu ve yeknesak bir içtihat oluşturma kapasitesi hususlarında yukarıda ulaşılan sonuç, gerektiğinde yeni bir inceleme yapmayı engellemediğinin altını çizmektedir (yukarıda anılan *Şefik Demir*, § 34 ve *Gürceğiz/Türkiye*, No. 11045/07, § 33, 15 Kasım 2012).

62. Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, başvuranın CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasının d) bendine dayanarak yerel mahkemeler önünde

tazminat talebinde bulunması gerektiği kanısındadır ancak başvuran bu yola başvurmamıştır. Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasına ilişkin şikâyetin bu kısmını reddetmektedir.

2. Başvuranın Maruz Kaldığı Tutukluluk Süresine İlişkin Şikâyet

63. Mahkeme, *Şefik Demir* kararı ışığında (yukarıda anılan karar, §§ 20-35) ve davanın koşullarını (bk. yukarıda 55. paragraf) dikkate alarak, tutukluluk süresine ilişkin şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddedilmesi gerektiği kanısındadır.

C. Sözleşme'nin 6. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

64. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesini ileri sürerek, davasının makul bir süre içerisinde görülmediğinden şikâyetçi olmaktadır.

65. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürmektedir. Hükümet, başvuranın, 9 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılmış bazı başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümüne dair 6384 sayılı Kanunu'na dayanarak tazminat talebinde bulunması gerektiğini savunmaktadır.

66. Mahkeme, Hükümet tarafından ileri sürülen tazminat başvurusunun, *Ümmühan Kaplan/Türkiye* davasında (No. 24240/07, 20 Mart 2012) pilot karar usulünün uygulanmasının ardından Türkiye'de düzenlendiğini kaydetmektedir. Mahkeme, *Turgut ve diğerleri/Türkiye* kararında (No. 4860/09, 26 Mart 2013), iç hukuk yollarını ve bu durumda yukarıda belirtilen yeni başvuru yolunu tüketmemiş olan başvuranların sunmuş olduğu her türlü yeni başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verdiğini hatırlatmaktadır. Bu nedenle Mahkeme, bu yeni başvuru yolunun muhtemel

(*a priori*) erişilebilir olduğunu ve yargılama süresine ilişkin şikâyetler için makul telafi imkânları sunabileceğini de değerlendirmiştir.

67. Mahkeme, yine *Ümmühan Kaplan* pilot kararında (yukarıda anılan, § 77), Hükümete daha önce tebliğ edilen bu türden başvuruların incelemesinde, normal usulü izleyebileceğini belirttiğini de hatırlatmaktadır.

68. Mahkeme, yukarıda anılan *Turgut ve diğerleri* davası ışığında, başvurayı, söz konusu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden muaf tutacak nitelikte hiçbir istisnai durum tespit etmemektedir. Bu nedenle başvuran tarafından, 6384 sayılı Kanunla öngörülen hukuk yolunun kullanılması gerekmektedir (bk. *Kılıçöz/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 26662/05, 15 Nisan 2014).

69. Sonuç olarak, başvuranın yargılama süresine ilişkin şikâyetinin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddedilmesi gerekmektedir.

D. İddia Edilen Diğer İhlaller Hakkında

1. Sözleşme'nin 3. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

70. Başvuran, Sözleşme'nin 3. maddesini ileri sürerek, tutukluluğun maddi koşullarından şikâyet etmektedir. Başvuran, suçlu bulunmadan önce dahi – kendi ifadesine göre, küçük bir hücrede – tutulduğunu belirtmektedir. Başvuran ayrıca, Diyarbakır'a sevk edildiği sırada yetkililerin kendisine kelepçe taktırdıklarından ve yolculuk esnasında gıdadan yoksun bırakıldığından dolayı şikâyet etmektedir.

71. Mahkeme, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca ancak iç hukuk yolları tüketildikten sonra kendisine başvurulabileceğini hatırlatmaktadır. Devletler, kendi iç hukuk düzenlerinde durumu düzeltme imkânına sahip olmadan önce, uluslararası bir kuruluş önünde eylemlerini açıklamak zorunda değildirler. Bir Devlet aleyhinde yöneltilen şikâyetlerle ilgili olarak, Mahkeme'nin denetim yetkisinden faydalanmak isteyen kişiler,

öncelikle söz konusu Devletin hukuk sisteminin sunduğu başvuru yollarını kullanmakla yükümlüdürler (bk. yukarıda 49. paragraf ve yukarıda anılan *Vučković ve diğerleri*, § 70).

72. Mahkeme somut olayda, başvuranın tutukluluğunun maddi koşullarının ve sevk edilmesi durumunun, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında bir muameleye girmesi için gerekli olan asgari ağırlık düzeyine ulaştığı varsayılsa dahi, ilgilinin, yetkili makamlar önünde yukarıda belirtilen koşullardan şikâyetle bulunduğunu ispatlamadığını gözlemlemektedir (bk. örnek olarak, *Ercan Arslan ve diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 43877/98, 22 Mayıs 2001). Bu bağlamda ilgilinin, yetkili savcılık önünde hiçbir zaman resmi şikâyetle bulunmadığı ve söz konusu şikâyeti gerek kendisini yargılamakla görevli olan yerel mahkemeler gerekse herhangi bir makam önünde ileri sürmediği dosyadan anlaşılmaktadır.

73. Sonuç olarak bu şikâyet, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddedilmelidir.

2. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 1. Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Hakkında

74. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası açısından, 5 Ekim 1999 tarihinde gıyabında (*in absentia*) verilen tutuklama kararından ve daha önce resmi bir tebligat yapılmadığından şikâyet etmektedir.

75. Başvuran, yine Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası açısından, tahliye kararının, beraat kararı verildikten sonra derhal uygulanması yerine altı saatlik bir süre sonra icra edildiğini savunmaktadır.

76. Mahkeme, şikâyetin ilk kısmı ile ilgili olarak, tutuklama kararının 5 Ekim 1999 tarihinde verildiğini gözlemlemektedir. Başvurunun 17 Eylül 2009 tarihinde yani gerekli olan altı aylık sürenin dışında sunulmuş olmasına rağmen, söz konusu karar 31 Aralık 2008 tarihinde uygulanmıştır.

Dava dosyasının incelenmesi, altı aylık sürenin durdurulması veya askıya alınabilmesi için herhangi bir özel koşulun tespit edilmesine imkân vermemektedir.

77. Dolayısıyla, başvurunun bu kısmı gecikmeli olarak yapılmıştır ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

78. Mahkeme, beraat kararı verildikten sonra altı saatlik yasadışı tutuklamaya ilişkin iddia ile ilgili olarak, başvuranın şikâyetini desteklemediğini dikkate almaktadır. Mahkeme, elinde bulunan unsurların tamamını göz önünde bulundurarak, Sözleşme ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edilmediğini tespit etmektedir.

79. Dolayısıyla bu şikâyet, açıkça dayanaktan yoksundur ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

3. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 2. Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Hakkında

80. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrasını ileri sürerek, soruşturulduğu suçlamalar hakkında bilgilendirilmediğini savunmaktadır.

81. Mahkeme, başvuru yolu yokluğunda veya hukuk yollarının etkili olmadığı değerlendirildiğinde, altı aylık sürenin kural olarak itiraz edilen işlemin yapıldığı tarih itibariyle başladığını hatırlatmaktadır.

82. Somut olayda Mahkeme, başvuranın 31 Aralık 2008 tarihinde yakalandığını ve mevcut başvurunun 17 Eylül 2009 tarihinde sunulmuş olmasına rağmen Ağır Ceza Mahkemesi hâkimi önüne 1 Ocak 2009 tarihinde çıkarıldığını gözlemlemektedir. Mahkeme, dava dosyasının incelenmesinin, altı aylık sürenin durdurulması veya askıya alınabilmesi için herhangi bir özel koşulun tespit edilmesine imkân vermediğini kaydetmektedir.

83. Sonuç olarak, bu şikâyet, vaktinden sonra yapılmıştır ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

4. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 4. Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Hakkında

84. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesini ileri sürerek, tahliye talebinin incelenmesine yönelik yapılan işlem sırasında Cumhuriyet savcısının görüşünün tebliğ edilmemesinden şikâyet etmektedir.

85. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrası açısından incelenmesi gerektiği kanısındadır.

86. Mahkeme, serbest bırakılmasına yönelik talebin reddedilmesine ilişkin kararın 13 Ocak 2009 tarihinde verildiğini ve söz konusu kararın, başvurana, mevcut başvurunun yapıldığı tarihten altı ayı aşkın bir süre önce yani 20 Ocak 2009 tarihinde tebliğ edildiğini gözlemlemektedir.

87. Sonuç olarak, bu şikâyet, vaktinden sonra yapılmıştır ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

5. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 5. Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Hakkında

88. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasını ileri sürerek, Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlallerini giderebilecek tazminat yolunun bulunmamasından şikâyet etmektedir.

89. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1, 2, 3 veya 4. fıkralarına aykırı koşullarda gerçekleşen özgürlükten yoksun bırakılma durumuna ilişkin tazminat talep edilebildiği takdirde bu maddenin 5. fıkrasına riayet edilebileceğini hatırlatmaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasında belirtilen tazminat hakkının, diğer fıkralardan birinin ihlalinin ulusal bir makam veya Sözleşme'nin kuruluşları tarafından tespit edilmesi gerekmektedir (*N.C./İtalya* [BD], No. 24952/94, § 49, AİHM 2002-X).

90. Bu şikâyet, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1, 2 ve 4. fıkraları ile ilgili olduğundan Sözleşme'nin hükümleriyle konu bakımından (*ratione*

materiae) bağdaşmamaktadır (bk. yukarıda 79, 83 ve 87. paragraf) ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

91. Mahkeme, şikâyetin Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasıyla ilgili olması nedeniyle başvuranın tazminat hakkının bulunduğunu kaydetmektedir (bk. yukarıda 45-63. paragraflar). Sonuç olarak, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasına ilişkin şikâyetin Sözleşme'nin hükümleriyle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşmadığı varsayılsa dahi (bk. yukarıda 62 ve 63. paragraflar), bu şikâyet her halükarda açıkça dayanaktan yoksundur ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 5. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oybirliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan